

Karolina Krzysztofik

Mechanizm Teorii Umysłu jako mediator związku poziomu reaktywności sensorycznej z nasileniem syndromu autyzmu

STRESZCZENIE

Podejmując próby wyjaśnienia genezy i przebiegu ASD aktualnie badacze koncentrują swoje zainteresowania wokół procesów poznawczych osób z tym zaburzeniem. Wskazywane są relacje tych procesów z behawioralną ekspresją objawu. Niewystarczająco zanalizowany pozostaje jednak wspólny udział różnych procesów poznawczych w wyjaśnianiu nasilenia symptomów ASD.

Celem projektu jest ustalenie czy związek poziomu reaktywności sensorycznej z nasileniem symptomów ASD jest mediowany poprzez elementy *Mechanizmu Teorii Umysłu (ToMM)*.

Realizując powyższy cel przeprowadzono badania w grupie 89 dzieci z diagnozą ASD w wieku między 2 lata 8 miesięcy a 9 lat 3 miesiące oraz ich rodziców/opiekunów. Wykorzystano następujące narzędzia pomiarowe: *Skalę Nasilenia Symptomów ASD* (Krzysztofik i Otrębski, 2016), *Kwestionariusz Doświadczeń Sensorycznych* (Krzysztofik, Otrębski i Wiącek, 2016), *Skalę Mechanizmu Teorii Umysłu* (Krzysztofik, 2016) oraz podskalę *Mowa Bierna z IDS-P* (Fecenec, Jaworowska i Matczak, 2015).

Na podstawie uzyskanych wyników badań można stwierdzić, że dzieci z ASD w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym charakteryzuje średni poziom zarówno nasilenia objawów ASD, jak i reaktywności sensorycznej. Rozwój elementów *ToMM*: umiejętności rozpoznawania emocji i rozumienia przekonań badanych dzieci również plasuje się na poziomie średnim. Trzeci element *ToMM*: zabawa w udawanie u badanych dzieci rozwinięta jest na poziomie wysokim. Płeć nie różnicuje poziomu żadnej z tych zmiennych. Różnicuje go natomiast poziom rozumienia mowy. Dzieci o poziomie rozumienia mowy poniżej 4 roku życia w porównaniu z tymi osiagającymi poziom rozumienia mowy odpowiadający przynajmniej 4 rokowi życia, charakteryzuje większe nasilenie symptomów ASD, wyższy poziom podreaktywności sensorycznej i niższy poziom rozwoju elementów *ToMM*.

Zmienna poziomu rozumienia mowy różnicuje również siłę związków nasilenia symptomów ASD zarówno z poziomem reaktywności sensorycznej, jak również z poziomem rozwoju elementów *ToMM*. W podgrupie dzieci o poziomie rozumienia mowy poniżej 4 roku

życia związki te nie są istotne (związek nasilenia symptomów ASD z poziomem rozwoju elementów *ToMM*) lub mają słabszą siłę (związek nasilenia symptomów ASD z poziomem reaktywności sensorycznej) niż w podgrupie dzieci o poziomie rozumienia mowy odpowiadającemu przynajmniej 4 rokowi życia.

Ponadto zaobserwowano odmienną konfigurację zmiennych w relacji nasilenia symptomów ASD z poziomem reaktywności sensorycznej mediowanej przez poziom rozwoju elementów *ToMM* w całej badanej grupie i podgrupie dzieci o poziomie rozumienia mowy odpowiadającemu przynajmniej 4 rokowi życia. W całej grupie badanych dzieci zaobserwowano mediację związku nasilenia symptomów ASD z poziomem podreaktywności sensorycznej poprzez poziom rozwoju rozpoznawania emocji. W podgrupie dzieci o poziomie rozumienia mowy odpowiadającemu przynajmniej 4 rokowi życia natomiast związek nasilenia symptomów ASD z poziomem reaktywności w zakresie poszukiwania sensorycznego wytłumia poziom rozwoju rozumienia przekonań.

Obserwacje te sugerują, że dla wyjaśnienia istoty ASD bardziej precyzyjne okazują się analizy prowadzone na poziomie podgrup niż całej grupy. Takie wnioski z kolei dostarczają ważnych wskazówek dla terapeutów przy planowaniu procesu rehabilitacji osób z ASD.

Słowa kluczowe: autystyczne spektrum zaburzeń, *teoria umysłu*, reaktywność sensoryczna, rozumienie mowy